

• Presentació d'autor i obra

Parlo del gran teatre, és a dir, aquell que ofereix al actor l'ocasió d'omplir el destí físic. Pensin en Shakespeare. En aquell teatre, són, des del primer moviment, els furors del cos el que porten a la dansa. Ho expliquen tot. Sense ells, tot s'ensorraria.

Albert Camus. *El mite de Siíf*.

El poeta i dramaturg anglès William Shakespeare va néixer en Stratford-upon-Avon el 23 d'Abril de 1564. Als divuit anys per motius no ben coneguts es trasllada a Londres i en seguida comença a participar, com actor i autor, en l'ambient teatral de la ciutat, que per aleshores comença a donar símptomes de gran efervescència, a la que ell contribuirà de forma decisiva.

La història de la vida misteriosa de W. Shakespeare, vista per nosaltres, homes del segle XX, és la història de dos ciutats. Ambdues a la riba d'algun riu. Stratford, clara i transparent, on es va educar, i Londres, cortesana, tortuosa i vital, que li va oferir un escenari, en el sentit més literal i figurat, pel seu desenvolupament humà i artístic.

En Londres, Shakespeare es converteix en un actor sense gaire èxit i més tard en un conegut dramaturg és tard en un conegut dramaturg. La història de Shakespeare, de la seva vida, és la història d'un home de teatre: per tant, història pública que ens pertany. Una vida vista com a espectacle dia a dia.

Així, una imatge del que va ser la existència de William Shakespeare serà sempre una fusió entre vida i obra, no hi ha camins paral·lels entre creador i creació, sinó línies que es creuen com les vies d'un ferrocarril.

Shakespeare aporta a la història del teatre i de l'art, d'una manera diàfana i rotunda, la creació de la metàfora per explicar el comportament de i entre els sers humans. I aquí devem oblidar el terme dramaturg per recordar el de poeta. I els poetes, els vertaders, els que ho saben tot, els que han sabut sempre tot, perquè la poesia és veritat. Veritat simple i complexa, clara i misteriosa com les paràboles que Shakespeare imposa sobre l'escenari en un moment en que ell va voler que el teatre fos el representant de la col·lectivitat.

• Romeo i Julieta

Aquest matí porta una pau amb boires;

el sol d'agonia, no ha aixecat la testa!

Separem-nos aquí, per repelar-ne.

Us tindran el perdó i altres la pena,

Perquè mai no hi ha hagut més trista història

Que aquesta de Romeo i Julieta.

William Shakespeare. *Romeo I Julieta*.

Escrita probablement el 1591, Romeo i Julieta ha esdevingut una de les obres més conegudes de William Shakespeare. Escrita en una època en que Shakespeare es veu mogut per uns sentiments melancòlics i lírics, arribarà aquest Romeo i Julieta, una combinació explosiva de sentiments tant oposats i alhora tant lligats com l'amor i l'odi, i l'amistat i la rivalitat.

És la història de Romeo i Julieta una de tantes de les que sorgeixen a l'Itàlia del Renaixement. Dos amants es veuen prohibits per llur amor per la rivalitat de dues famílies oposades i enemigues, dues famílies rivals i benestants, que lluiten per orgull una batalla no declarada.

L'amor apassionat, en una ciutat mediterrània ens fa sentir protagonistes de l'obra i no deixa de recordar l'antiga fórmula de l'amor cortès, pel fet de que l'amor entre dama i cavaller es veu impossibilitat. De fet aquí existeix un cert paral·lelisme entre ambdós casos, mentre que la dama no pot correspondre els amors del seu cavaller perquè aquesta ja està casada o promesa, els dos joves enamorats es veuen incapaços de portar llur amor a la llum perquè es troben també promesos, lligats a les seves famílies. Podríem trobar nombroses relacions amb altres obres com Tristany i Isolda, però la bellesa de l'obra de Shakespeare radica justament en això, en la seva naturalitat, en la seva universalitat, o hi ha algun tema més tractat que l'amor? Però sí, existeix alguna cosa més a part d'aquest sentiment màgic, és el geni de Shakespeare, sinó el més gran dramaturg de la història, un dels més grans, és la seva poesia, la seva vitalitat el que ens fa recordar aquesta obra com una creació indispensable.

2. La Tragèdia de Romeo i Julieta

Acte I. L'inici del romanç

Cada vegada que he llegit a Shakespeare m'ha semblat que destrossava el cap d'un jaguar

Lautreamont. Poesies

L'obra s'inicià amb una breu introducció que ens situa en l'escena de l'obra i ens planteja la situació. Dues cases benestants de la noble ciutat de Verona amb les mans tacades de sang i una escena d'amor entre dos joves descendents de les famílies.

L'acció com hem dit es situa a la ciutat de Verona, la qual es troba sota el poder d'un príncep. El fet de que l'acció es situï a Verona i no a cap ciutat anglesa no ens ha de sorprendre, és una característica present en altres obres de Shakespeare. Així, *El Mercader de Venècia*, com el seu nom indica situarà l'escena en aquesta ciutat italiana, així com fa amb altres obres cabdals com *Otelo*, la història del príncep *Hamlet* o *Mahbet*. Ara bé, perquè Verona i no una altra ciutat? Bé, Itàlia havia estat el centre Renaixentista per excel·lència, d'altra banda això no ens tindria d'estranyar, doncs els clàssics romans i grecs n'havien deixat l'influència, i per tant l'idea de l'amor, de l'home renaixentista que acompanya tota l'obra de William Shakespeare, s'havia de produir en una ciutat que en fos un clar exponent, i la ciutat triada fou Verona. D'altra banda també podria ser que l'acció es situés a Verona perquè Shakespeare s'hagués inspirat en uns textos antics que situaven una història semblant en aquesta ciutat.

En aquest primer acte no hem d'esperar ni un moment per poder observar un enfrontament entre les dues famílies, els Capulet i els Montagú. Dos servents dels Capulet discuteixen pel fet d'iniciar una baralla amb els seus adversaris de la casa contraria, tot i l'oposició d'un dels servents la baralla comença entre els quatre servents. Apareixen aquí dues figures ben contraries, la del malvat Tibald i la de Benvòlio. Tibald és un guerrer, de sang calenta, orgullós i tossut, ambiciós i valent, ell nebot de la senyora Capulet, i engresca la batalla tot i l'oposició de Benvòlio, familiar dels Montagú, calmat, prudent i reservat. Són dues figures diferents però alhora representants dels models Renaixentistes, on l'home passa a un primer pla. Aquest tractament Renaixentista de l'obra en sí i dels seus personatges tindrà el seu màxim esplendor amb els dos protagonistes de l'obra. El jove Romeo fill dels Montagú, i Julieta filla dels Capulet. Romeo és el cavaller, l'amant, la vitesa, els sentiments, l'orgull i la valentia i la covardia alhora. Julieta és la bella, la dolça, la dona que tot home voldria per esposa. I el seu romanç és la síntesi de tota la trama, l'amor impossible.

Però potser la figura més carismàtica és la de Mercúcio. Tot i que aquesta figura ha passat desapercebuda i enfosquida pel romanç de Romeo i Julieta el seu carisma és increïble, és el personatge que arriba al cor, i la

seva mort és potser la que més elements aporta per considerar aquesta obra com una tragèdia.

Després de la petita baralla que és solucionada amb la intervenció del príncep de Verona, el qual amenaça amb la mort a qualsevol responsable de futures baralles, Romeo, Benvòlio i Mercúcio es disposen a infiltrar-se en un ball festiu organitzat pels Capulet.

Romeo, el veiem fins aquest moment com un noi desencisat, poc vital, cohibit per un amor vers una dona que no coneixem, i que sembla impossible.

Benvòlio: De poc he errat creient-me que estimaves.

Romeo: Ets un bon tirador! I és bella la que estimo!

Benvòlio: Però un bell blanc fa bona punteria!

Romeo: Doncs ara l'has errat. Perquè no vol

Pel dardell de cupido ser tocada. (...)

Romeo i Julieta. Pàg. 23

Però aquesta actitud de debilitat canvia en el ball, allí coneix a Julieta. Una mirada és suficient perquè els dos s'enamorin al moment sense conèixer la desgraciada providència de la l'altre. L'escena té lloc en un espai tant màgic com en un ball, un ball en que les parelles estan juntes.

L'escena arribarà al seu fi quant Romeo i els seus acompanyants se'n van corrents del ball donat la impaciència que Tibald mostra al adonar-se de la presència dels Montagú.

Tot i la ràpida fugida Julieta tindrà temps per conèixer la procedència del jove que la conquistat en una mirada i maleirà la seva mala sort.

Dida: Es diu Romeo, i és un Montagú,

i ell és l'hereu del gran enemic vostre.

Julieta: Sol amor meu del meu sol odi nat!

Massa tard conegut, i vist massa aviat!

Quin prodigi d'amor em neix al cor

Que m'obliga a estimar el meu avorrit! (...)

Romeo i Julieta. Pàg. 45.

Acte II. La bellesa del Romanç

La mesura de l'amor és estimar sense mesura

San Agustí

El primer sospir d'amor és l'últim de la cordura

Antoine Bret

L'acte comença amb els dos protagonistes ja enamorats, però amb un amor encara no declarat vers l'altre.

Romeo, no pot evitar la temptació de seguir a la seva estimada i d'espia-la des de la seva cambra. És potser aquesta l'escena més cèlebre i recordada de totes les de l'obra i potser una de les més belles. Julieta, la bella, és troba en el balcó de la seva cambra, i Romeo escolta com ella canta el seu amor vers ell sense que ella conegui la seva presència.

Julieta: Oh Romeo, Romeo! Per què ets Romeo?

nega el teu pare i el teu nom refusa;

o, si no ho vols, jura'm el teu amor,

i deixaré de ser una Capulet.

Romeo, a part: L'escolto encara més, o bé li parlo?

Julieta: És el teu nom que n'és enemic,

Tu ets tu mateix i Montagú no importa. (...)

despulla't del teu nom,

I sense el nom, que no és res viu de tu,

pren-me tota sencera!

Romeo: Et prenc pel mot:

digue'm amor només amor, i jo des d'ara

seré rebatejat i no em diré

mai més Romeo! (...)

Romeo i Julieta. Pàg. 51

Com podem observar en les línies anteriors és en aquesta escena en que els dos joves es declaren llur amor. La situació s'esdevé en un ambient curiós i alhora màgic, originat pel gran simbolisme que envolta l'escena:

- El jardí dels Capulet. Clara al·lusió del jardí de l'edèn d'Adam i Eva. Existeix un paral·lelisme inclòs premonitori en aquesta escena. Julieta és el fruit prohibit que Romeo sap que no pot prendre, però que prendrà i per tant serà expulsat del paradís i condemnat.
- El balcó dels Capulet. Julieta es troba elevada, com si una barrera física impedís l'amor entre els dos joves.

L'escena mostra el punt més algi de l'amor entre els dos joves i tot i que Romeo ha de sortir ràpid del jardí, l'amor ja s'ha consumat.

Com hem dit al comentar el primer acte, el personatge de Mercúcio és un dels més rellevants i dignes de ser

considerats. Mercúcio cada vegada agafa més protagonisme, és ell qui estarà al costat de Romeo i el noble Benvòlio, i ajudarà a Romeo en el seu amor impossible. Mercúcio és un personatge psicològicament complex, dotat d'una ironia i sarcasme per una banda, i per una mena de bogeria i passió per l'altra, de fet arriba a recordar a un personatge típicament romàntic.

No serà Mercúcio qui únicament ajudarà Romeo en el seu amor, sinó que a part de l'esmentat Benvòlio, ho farà el frare. Per part de Julieta, aquesta considerarà el seu secret a la seva dida, una dona loquaç, perspicaç i força activa.

Tota aquests personatges intervindran d'una manera o una altra en l'amor dels dos adversaris de sangs.

L'acte acabarà quan Romeo i Julieta contrauran matrimoni secretament gràcies al frare.

Acte III. La sang de l'ira

No hi ha passió que quebrenti la sinceritat del judici com l'ira

Michel Eyquen de Montaigne

L'home tem la mort perquè estima la vida

Fiodor Dostoievsky. Crim i càstig

Tota gran obra ha de ser com la vida pròpia, i a la vida pròpia existeixen les tragèdies. Bé hem parlat de Mercúcio i bé haurem de lamentar la seva pèrdua. Shakespeare ens alliçona aquí sobre que és la vida: un seguit de fatalitats que marquen el nostre destí.

Els inseparables Mercúcio, Benvòlio i Romeo, es troben en una font de Verona, quan se'ls apareix el malvat Tibald. Tibald insta amb la seva cara arrogància a Romeo a brandar-se en armes contra ell. Romeo, en aquell moment emparentat amb Tibald a causa del seu matrimoni si negà, però és Mercúcio qui accepta el repte, mig en broma, mig en serio. Romeo intenta impedir la baralla, però mentre's ho fa el tirà llança una estocada mortal contra Mercúcio i fuig a traïció. Mercúcio mort instants després, però no sense abandonar la seva ironia i el seu humor àcid, aquell amor vers la vida.

Mercúcio: No. No és profunda com un pou, ni tan ampla com la porta d'una església,

però és suficient; farà el seu fet. Pregunteu per mi demà i trobareu un home a les acaballes. (...)

Romeo i Julieta. Pàg. 78

Però com que les desgràcies mai van acompanyades, el jove Romeo, en un estat de folia surt darrera de Tibald i el repta a mort. En una lluita desigual entre l'estil i l'ira, la serenitat i la ràbia, Romeo acaba amb el Capulet i honra així la mort del seu estimat company.

Com hem dit, el príncep havia condemnat a mort tot conflicte entre ambdós famílies i Romeo per tant es trobava gairebé condemnat. El príncep però decideix que el jove Montagú sigui expulsat i desterrat per sempre de la noble ciutat de Verona com a càstig per la seva acció.

Però aquesta sentència és més dura pel propi Romeo que la pena capital:

Romeo: El món no és món fora de Verona

Romeo i Julieta. Pàg. 90

Romeo es veu condemnat a abandonar tot allò que coneix, ell que mai ha sortit de la seva ciutat natal de Verona, veu com ha d'abandonar família, amics i la seva bella estimada i esposa Julieta.

Romeo es veurà obligat a complir la sentència però no ho farà sense acomiadar-se de la seva dona, i ho farà després de portar a la pràctica llur amor. Serà el primer i l'últim moment d'amor dels esposos, i serà efímer, tot i que bell.

Romeo fugirà a l'exili a l'alba següent sense deixar però perdre el contacte amb el frare que l'havia casat i amb els amics més preuats com Benvòlio, que informa a Julieta.

Acte IV. L'esperança retrobada

L'amor avorreix tot el que no és amor

Honoré de Balzac

Hi ha dues coses que l'home no pot ocultar: Que esta borratxo i que esta enamorat

Aristofanes

És en aquest acte en que una lleu esperança envaeix les nostres ments, i creiem per un moment que el miracle és possible i que Romeo i Julieta podran per fi ser lliures dels seus destins i portar a terme sense por el seu amor. Però és un curt miratge.

Comente'm per primera vegada la figura del cavaller París, noble ciutadà parent i amic del príncep de Verona. París havia demanat la ma al senyor Capulet de la seva única filla, Julieta, i aquest li havia coincidit, tot i la negativa de Julieta. A més la resta de la història ja la coneixem.

El pare de Julieta comunica a aquesta la intenció que te de fer-la esposa del noble París, i Julieta respon en un estat de còlera que mai es casarà amb el pretendent, tot i que mai menciona que no ho fa ja no per amor si no per que ja està casada. Però en una decisió contradictòria en un primer moment, Julieta canvia de parer i decideix donar per bo el casament amb el jove París.

No cal dir, que Julieta no ho fa per amor a París, sinó per l'amor a Romeo, i ho fa tenint present una estratagema secreta:

Fra Llorenç: Escolta vés a casa ben contenta,

digue's que et ve de gust casar-te amb Paris.

dimecres és demà, doncs demà al vespre

procura dormir sola, i que la dida

no se t'acosti per la teva cambra.

pren aquesta fiola, i, en ser al llit,

de sobte et correrà en totes les venes

Com una freda humor ensopidora;

deixarà el pols al teu batre natural

i tot s'aturarà (...)

Romeo i Julieta. Pàg. 112–113

Julieta pensa prendre's un beuratge que la deixarà com morta i enganyarà així els seus pares i amics. Mentre Romeo serà avisat del succés i arribarà a la tomba de la seva estimada per fugir amb ella, donat que el beuratge només és un potent sedant.

Així ho farà. Plors i llàgrimes van ser vessades damunt del cos de Julieta en coneixes la notícia.

El frare aprofitarà també per enviar un servent per que informi a Romeo dels plans que té en projecte i perquè aquest es pugui reunit tant aviat com sigui possible amb la seva dona.

Acte V. L'esperança perduda

¡Com t'assembles a l'aigua, ànima de l'home! ¡Com t'assembles al vent, destí de l'home!

J.W. Goethe. Les desventures del jove Werther

L'odi com l'amor s'apaguen a la tomba. Només una cosa roman invariable en la vida, com després de la mort: el nostre destí

Henrik Ibsen

La fatalitat torna a l'obra de Shakespeare en les seves últimes línies. Tot i la lluita de tragèdia grega portada a terme pels seus personatges, el final inevitable s'acosta, com a la vida mateixa. El mateix Shakespeare ens dirà que ell és *una joguina del destí*, i aquesta idea sembla que vol ser reflectida amb la seva màxima força en el final de Romeo i Julieta.

És la tragèdia de Romeo i Julieta, i per tant ha d'existir la desgràcia. Infortunis del destí, fan que un jove servidor de Romeo, Baltasar vegi l'enterrament de Julieta i pensant que és morta de veritat corri avisar de la desgràcia al seu amo. Pel camí avançarà l'enviat del frare i impedirà que la veritat arribi al hereu dels Montagú.

En enterar-se de la notícia Romeo es renega a creure-ho i corre per tal de veure a la seva estimada. Quant hi arriba la troba tal com havia anunciat Baltasar, sense pols i jaient en una tomba i creu de veritat que és morta. Romeo davant de la seva desgràcia pensa que l'única solució d'acabar amb la seva fatalitat és acabar amb la seva vida, i així ho fa, prenent un verí mortal.

Romeo: (...) Per darrer cop

que guaitin els meus ulls! Preneu-vos, braços,

vostra última abraçada. I aquest llavis,

portes del respirar, d'un bes legítim

segellin un conveni sense fi

amb la mort famolenca! Vine amarg

conductor! Guia fètid! Ara el teu

pilot desesperat engega ràpid

contra els esculls la barca marejada

i esgotada! Jo bec pel teu amor! (...)

Romeo i Julieta. Pàg. 136

Amb aquestes paraules mor el jove Romeo, la desgràcia arremet contra els habitants de Verona, i la predicció que inconscientment Romeo fa en el acte segon es compleix.

Julieta desperta moments després i veu el cadàver del seu marit sobre d'ella, i entre plors i llàgrimes decideix complir també amb el seu destí inevitable:

Julieta: Soroll de gent que ve?

Aleshores em cal anar de pressa.

Tu, punyal estimat; aquí la tens,

La teva beina; aquí reposa i deixa'm morir!

(...)

Romeo i Julieta. Pàg. 139

I mor així també la bella Julieta. L'obra acaba amb fatalitat i com dirà el príncep de Verona mai s'ha escrit obra més trista, que aquesta de Romeo i Julieta. I així és, però també no s'ha escrit obra més bella, plena de passió i sentiments com aquesta.

3. Bibliografia

HALLIDAY, F.E

Shakespeare

Biblioteca Salvat de Grandes Biografias

Ed. Salvat

1984, Barcelona

ESPINA, A.

Shakespeare.

Compañia Bibliográfica Española

1962, Madrid

SHAKESPEARE, W.

Traducció de Josep Maria de Sagarra

Institut del Teatre

1994, Barcelona

Gran Enciclopèdia Catalana

Volum 13

Enciclopèdia Catalana S.A

1980, Barcelona

ENCARTA 2000

Microsoft Ibèrica S.L

1999, Madrid

3